

„404 Not Found – Ki őrzi meg az internetet?”

Múlt, jelen, jövő a digitális térben

LATORCAI Csaba

Az írás a 2020. december 2-i, azonos című online workshopon elhangzott előadás szerkesztett változata.

„Amelyik népnek nincs múltja, annak jövője sincs” – tartja a mondás. Múltunkról az írott források és a tárgyi emlékek adnak információkat, segítenek rekonstruálni, egyszersmind átélhetővé tenni a mögöttünk hagyott évszázadok történiáját. Ezek együttes segítségével és felhasználásával megismerhetővé válnak az emberi civilizáció, az emberi történelem mérföldkövei. A német *Heinrich Schliemann* az *Iliasz* szövegének felhasználásával talált rá az ókori Trója romjaira,¹ Árpád-kori történelmünk jelentős részét a hazai levéltárakban őrzött okleveles forrásanyagból vagyunk képesek újraalkotni, míg a könyvtárak évszázadokon át őrizték és őrzik a könyvekbe zárt történelmet, a *Pray-kódexet* vagy a *Corvinákat*.

A Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság *Lakossági internethasználat* címmel, 2018-ban közzétett

kutatása² alapján egy magyar állampolgár átlagosan közel négy órát tölt internetezéssel, és napjainkban a legtöbb háztartásban elérhető az internet, ezáltal számtalan digitális tartalom. A legifjabb generációk számára nélkülözhetetlen eszköz, a kapcsolattartás állandó és mindennapi lehetőségét biztosítja az internet, amelyben közösségi életünk egyre nagyobb részét éljük. Az internet számtalan információ létrehozását és megismerését teszi lehetővé, amelyet megoszthatunk barátainkkal, családjainkkal.

Mindezek miatt, illetve éppen ezért a Magyar Kormány az internethasználat általános forgalmi adóját – amely kezdetben 27% volt –, 2018-ban 5%-ra csökkentette.³ Az egyre növekvő mennyiségű digitális tartalom és az internethasználat általános elterjedése egyben megköveteli, hogy a digitális térben keletkezett

adattartalom, a digitális múlt tartós és biztonságos megőrzésre kerüljön a tudományos feldolgozás, a jövő nemzedékei számára történő átörökítés és társadalmi hasznosítás érdekében.

Ez komoly feladatot is jelent, hiszen – hasonlóan a maradandó értékkel bíró papíralapú könyvtári és levéltári dokumentumokhoz – a digitális tartalom is számos, a tartalom hosszú távú megismerését veszélyeztető körülménnyel áll szemben. A digitális térben keletkezett adatok szakszerű és biztonságos megőrzéséhez, társadalmi hasznosításához megfelelő szakmai háttérre van szükség, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) mint a magyar nemzet könyvtára biztosít. A hatékony felkészülés jegyében az első lépést az *Országos Könyvtári Rendszer Projekt* fejlesztés keretében megvalósult webarchiválási pilot program jelentette, a könyvtár informatikai megújítása során.⁴ Az Országos Széchényi Könyvtár informatikai fejlesztéséhez szükséges források biztosításáról szóló 1605/2016. (XI. 8.) Korm. határozat alapján az *Országos Könyvtári Rendszer Projekt* keretei között az intézmény informatikai rendszerének stabilizálására és fejlesztésére összesen 9,375 milliárd forint biztosításáról döntött a kormány. A webarchiválás pilot jellegű előkészítő munkálatai⁵ lezárultak, a nemzeti könyvtár felkészült a webarchiválási feladatok folyamatos ellátására.

A 2018-ban megrendezett, első „404 Not Found – Ki őrzi meg az internetet?” konferencián szó esett arról, hogy a kiváló könyvtári és informatikai szakembereknek köszönhetően megvalósított pilot program komoly sikereket ért el, majd 2018 végén elkészült az a megvalósíthatósági tanulmány, amely számba vette a szükséges erőforrás-igényeket. Komoly siker volt, hogy az OSZK 2018 szeptemberében 291 ezer, .hu domain alá bejegyzett címet aratott, több mint 200 millió fájl mentett le. A lementett tartalom összesen közel 10 terabyte adatot jelentett.⁶

A rögzített erőforrás-igények alapján, a költségigény tekintetében a Kormány a webarchiváláshoz szükséges intézkedésekről és egyes levéltári feladatok ellátásáról, valamint a Magyar Nemzeti Levéltár átfogó megújításának irányairól, kiemelten a levéltárpedagógiai feladatok és a magyar vonatkozású külföldi levéltári anyag kutatásának fejlesztésével összefüggő feladatokról szóló 1107/2018. (III. 19.) Korm. határozat végrehajtása során alkalmazandó eltérő rendelkezésekről szóló 1358/2020. (VII. 1.)

Korm. határozat alapján 2021. évtől folyamatosan finanszírozza az intézmény webarchiválási feladatait. 2021-ben 56 millió forint, 2022. évtől beépülő módon 40 millió forint áll rendelkezésre a nevesített feladathoz kapcsolódóan az intézmény költségvetésében. Míg az OSZK a szakmai háttérrel és a pilot programmal, a megyei hatókörű városi könyvtárak produktív közreműködéssel, a Kormány a szükséges összeg biztosításával, addig az Emberi Erőforrások Minisztériuma a kulturális ágazat irányítójaként – a Kormány digitális fejlesztési programját követve – a jogi háttér megteremtésével vállalt feladatot. Az OSZK közreműködésével is kidolgozott, a *kulturális intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának átalakulásáról, valamint egyes kulturális tárgyú törvények módosításáról szóló 2020. évi XXXII. törvény* módosította a könyvtári szakterületet szabályozó ágazati jogszabályt, a *muzéalis intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. CXL. törvényt*. A 2021. január 1-től hatályos rendelkezésekkel megteremtődik a webarchiválás jogi kerete, az archiválás fogalmainak valamint az archiválás ágazati jellegű szabályainak rögzítése.

Az ágazati irányítás ezen kívül a webarchiválás részletes szabályainak megalkotásában is illetékes, hiszen megfelelő törvényi keret és pénzügyi háttér biztosítása mellett a kifejezetten szakmai jellegű jogszabály létrehozása is szükséges. A minisztérium a webarchiválás részletes szabályairól szóló kormányrendelet előkészítésében is az Országos Széchényi Könyvtár szakmai bázisára támaszkodott. A kormányrendelet célja, hogy rögzítse a webtartalom begyűjtésének módját, a tartalomszolgáltató kötelezettségeit, az archivált tartalom felhasználási kereteit, és az archiválási kivételeket is.⁷

A vonatkozó jogszabályok hatályba lépésével 2021. január 1-től az Országos Széchényi Könyvtár a hazai könyvtárak minél szélesebb körét bevonva, követve és alakítva a nemzetközi szakmai tendenciákat⁸ megvalósítja a hungarikumnak minősülő webes tartalom tartós megőrzését, használatra bocsátását, biztosítja annak tudományos feldolgozását. Ekként napjaink kulturális kincsei – összhangban *Magyarország Alaptörvényével* – a jövő nemzedékei számára is elérhetőek lesznek, kinyitva a kaput azok széles körű társadalmi hasznosítására.

Jegyzetek és irodalmi hivatkozások

1. USLU, Günay. Homer, Troy and the Turks: Heritage and Identity in the Late Ottoman Empire, 1870–1915. [online]. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2017. p. 39. Hozzáférhető: <https://library.oapen.org/bitstream/id/6d3b25f3-f7d7-4979-8fc2-e778779bf0a6/1004098.pdf> [Megtekintve: 2021.01. 27.]
2. Lakossági internethasználat: Online piackutatás 2018.: Kutatási jelentés az NMHH részére: Ariosz Kft., NRC Kft. [Budapest]: Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, [s.a.]. 24. dia. Hozzáférhető: https://nmhh.hu/dokumentum/202180/lakossagi_internethasznalat_2018.pdf [Megtekintve: 2020. 11. 23.]
3. Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény 3. melléklet II. rész 4. pontja.
4. OKR-projekt [online]. == Az Országos Széchényi Könyvtár honlapja. Projektek aloldal. Hozzáférhető: <http://www.oszk.hu/okr-projekt> [Megtekintve: 2020. 11. 23.]
5. DRÓTOS László. Az internet archiválása, mint könyvtári feladat. == Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 64. (2017) 7–8., p. 361–371.
6. „404 Not Found. Ki őrzi meg az internetet?” címmel, az Országos Széchényi Könyvtárban 2018. november 15-én elhangzott előadások alapján.
7. Lásd: A webarchiválás részletes szabályairól szóló 626/2020. (XII. 22.) Korm. rendelet
8. Lásd: NÉMETH Márton. Nemzetközi körkép a webarchiválás gyakorlatáról. == Könyvtári Figyelő, Úf. 27. = 63. (2017) 4., p. 575–582.

Beérkezett: 2021.01.28.

Harminc százalékkal több olvasó a MEK-ben

2020-ban (az előző évihez képest) harminc százalékkal emelkedett az OSZK által üzemeltetett Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) olvasottsága. A koronavírus-járvány első, tavaszi hulláma idején a növekedés aránya a hetven-nyolcvan százalékot is elérte.

Könyvtárunk az év folyamán több mint 15 millió látogatást regisztrált az oldalon. Az idén megújulás előtt álló, huszonegyezer kötetet meghaladó digitális adatbázisra most már naponta hatvanezernél is több olvasó kíváncsi. A leggyakrabban letöltött, magyar szerzőjű szépirodalmi kötetek között többnyire klasszikusok – Mikszáth Kálmán, Petőfi Sándor, Krúdy Gyula és Rejtő Jenő – művei szerepelnek. Az elektronikus könyvtárban Jókai Mór 217, Mikszáth Kálmán 78, Móricz Zsigmond 64, Krúdy Gyula 54, Karinthy Frigyes 53 és Kosztolányi Dezső 35 műve, illetve művének kiadása található meg.

A MEK tematikus digitalizálást tervez a 2021-től szolgáltatható művekből, így többek között olvasható lesz Brodarics István királyi kancellár Szentpétery Imre (1878–1950) által fordított és sajtó alá rendezett históriája a mohácsi vészről, George Bernard Shaw (1856–1950)

Az ördög cimborája (fordította Mikes Lajos) és Heinrich Mann (1871–1950)

Ronda tanár úr (fordította Kosztolányi Dezső) című alkotása is.

A gyűjtemény szabadon hozzáférhető, regisztráció sem szükséges használatához. Az OSZK jó szívvel ajánlja a MEK köteteit kutatáshoz, tanuláshoz, tájékozódáshoz vagy akár szórakozáshoz.

(Forrás: <http://www.oszk.hu/hirek/harminc-szazalekkal-tobb-olvaso-mek-ben>
2021. február 18.)